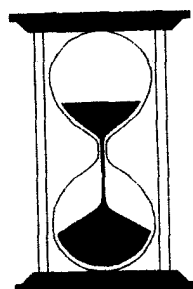
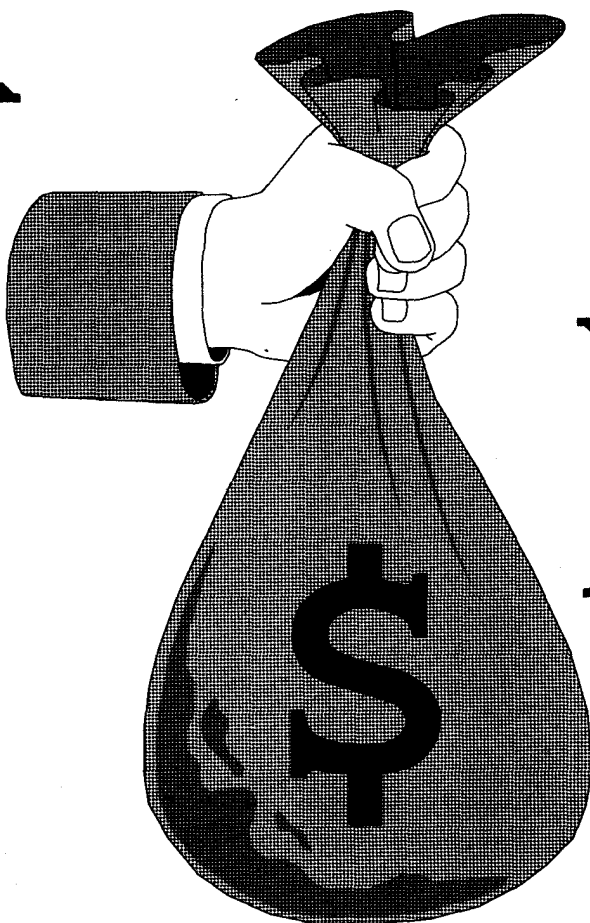
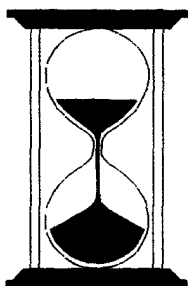

EXTRA-EDITIE 2

GAMMA

STICHTING TEILHARD DE CHARDIN

VAN DE REDACTIE

De ontmoeting met de kunstenaar Pieter Kooistra, schrijver van het boek "Het ideale eigenbelang" en de voor ons universitair en ander hoger onderwijs desastreuze bezuinigingen zijn de directe aanleiding voor deze extra-editie van GAMMA. Zij zal geheel gewijd zijn aan de noodzakelijke schepping van een nieuwe economie naast onze bestaande economie. Voor een lezer, die het werk van de Franse evolutiefilosoof Teilhard de Chardin niet volledig kent, zal het verbazing wekken, dat over dit onderwerp vanuit zijn wereldbeschouwing wordt geschreven. Het is echter zo, dat Teilhard materie en energie als inwisselbaar ziet. De geest zal steeds meer energie weten te onttrekken aan de materie, deelgenoot worden aan het collectieve bewustzijn, hetgeen zijn bevrijding en verlossing inluit, ofwel steeds meer door de materie worden verstikt, hetgeen zijn vernietiging betekent. Wij hebben door onze geest heel wat energie weten vrij te maken. De *atombom* is daarvan een voorbeeld. De dreiging, die daarvan uitgaat, bracht ons het besef van onze vernietigingskracht. Teilhard sprak al de hoop uit, dat dit besef zou leiden tot een wereldwijde verwerping van geweld als middel om conflicten op te lossen. Extreme dreigingen zijn kennelijk nodig om het bewustzijn te doen omslaan. We spreken nu dan ook veel meer over een nuttig of vreedzaam gebruik van atoomenergie. Een andere schepping van onze geest is het geld. Dit werd nodig om de vele uitvindingen en ontdekkingen van onze creativiteit, die resulteerden in goederen en diensten, met elkaar uit te wisselen. Thans wordt de produktie daarvan echter een *tijdbom*. Door onze geestkracht zelf maken wij ons in automatisering en computerisering bij de produktie steeds meer overbodig. Ons consumentisme blijkt teveel op de materie gericht te zijn, te weinig op de geest. Dit keert zich tegen de mens en vormt in werkloosheid, armoede, honger, analfabetisme een bedreiging voor de mensheid. We zullen de leuze "tijd is geld" om moeten draaien in "geld is tijd" om te komen tot een nuttig en

vreedzaam gebruik van onze tijdenergie. Teilhard zag "verveling" als de grootste bedreiging voor de mensheid. Hij voorzag de toenemende werkloosheid, hoopte echter dat de mens deze als zijn kans zou leren grijpen om meer aandacht aan zijn eigen geestelijke ontplooiing te besteden. Geld vervangen door tijd zou het uitgangspunt moeten zijn voor een nieuwe economie, vond Wim Drell in enige vorige afleveringen van ons blad GAMMA. Wij bundelen deze in dit nummer en bespreken tevens het boek van Pieter Kooistra, dat een alternatief voor onze huidige wereld-economie aandraagt. Velen, onder wie Teilhardianen, steunen de uitgangspunten van deze plannen, wij zouden alleen nog veel meer mensen tot stellingname willen uitnodigen en bij de uitwerking van onze plannen willen betrekken.

Idealisme en pragmatisme - De ideeën van Pieter Kooistra

Mensen die de wereld willen verbeteren aan de hand van modellen en concepten lopen altijd gevaar, dat deze modellen en concepten in de praktijk niet blijken te kloppen. Daarnaast lopen uitdragers van ideologieën in hun communicatie naar anderen de kwade kans, dat ze overkomen als fanatici of zeloten. Vaak mist de ideologie ook een praktische economische onderbouwing. Bij het plan van Pieter Kooistra is dit niet het geval. Ik denk, dat bij hem de gunstige factor meespeelt, dat hij naast idealisme ook over een stuk pragmatisme beschikt. Dit pragmatisme blijkt uit zijn opzet van de kunstuitleen in Nederland sinds 1955: na moeizame jaren een haalbaar project, dat nu in 100 uitleencentra 250.000 uitleningen jaarlijks verzorgt. Dat vind ik een groot voordeel: het uitdragen van een idee, dat wél concreet onderbouwd wordt.

Pieter wil alle mensen waar ook ter wereld een basisinkomen verschaffen. Voor de een is dat hard nodig, voor de ander is het een aanvulling op een reeds bestaand inkomen. Het vraagstuk van het basisinkomen is ook in Nederland de laatste tijd weer aktueel geworden. Zo stond er in het aprilnummer van Intermediar van dit jaar een uitgebreid artikel over een basisinkomen voor alle mannen en vrouwen die in Nederland deel uitmaken van de beroepsbevolking. Zij zouden automatisch negenhonderd gulden per maand ontvangen, waardoor vooral laaggeschoolde werklozen aan de slag zouden kunnen. Daarbij zou het hele stelsel van de sociale zekerheid en de ermee verbonden bureaucratie op de helling moeten. Pieter wil een dergelijk basisinkomen voor de gehele wereld doorvoeren, ongeacht of men werkt of niet, van geboorte tot overlijden. Het voordeel hiervan is in de eerste plaats, dat het op mondiaal niveau geschiedt. Nationale of regionale verschillen en problemen kunnen daarmee vermeden worden. Het basisinkomen wordt dan ook supranationaal beheerd en bewaakt door de Verenigde Naties. Pieter introduceert het begrip "Unodollar" als nieuwe betaaleenheid, waarin dat basisinkomen uitgekeerd zal worden, waarmee men milieuvriendelijke extra-goederen en diensten kan bestellen. Het karakter ervan is giraal. Het bestaat dus naast en los van de gebruikelijk geldstroom

van een land en heeft een beperkte geldigheidsduur. Na een jaar moet het besteed zijn, anders vervalt het tegoed.

De gedachte beperkt zich echter niet tot het alleen maar verstrekken van een hoeveelheid (boek)geld. Ik vind nu juist de verdienste van Pieters idee, dat hij ook naar de vraagkant is gaan kijken. Welke behoeften, wensen en eisen kunnen nu met die Unodollars bevredigd worden? Ook hier voorkomt hij het tonen van het waarschuwend c.q. belerend vingertje. Via het sociocratisch organisatiemodel zal in overlegkringen worden vastgesteld, welke behoeften gerealiseerd zullen worden met behulp van het Unodollartegoed. Aan de hand daarvan krijgen producenten hun opdrachten. Dat betekent voor deze categorie een stuk minder onzekerheid, waardoor beter gepland kan worden. Dat overleg kent bindende besluiten en is dus niet vrijblijvend. Misschien benaderen we hier wel de situatie van wat professor Van de Doel in de jaren '70 aanduidde met 'democratische dwang'. In dit geval is echter eerder sprake van 'geleiding' van deze extra-economie op basis van vrijwillige deelname.

Ook bij ontwikkeling van arme landen waar hongersnood heerst, is het nemen van duidelijke en goed gefundeerde beslissingen van belang voor de kwaliteit van het leven. Het is toe te juichen, dat zowel de wetenschappelijke wereld als ook praktische deskundigen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking in toenemende mate belangstelling tonen voor het Unodollarsysteem. Ik ben zelf de consequenties ervan nagegaan en concludeerde, dat er geen fundamentele economische bezwaren zijn die de invoering in de weg staan. Wel zijn er nog uitvoeringsproblemen, maar ook deze zijn volgens experts oplosbaar. Het was voor mij bijzonder verheugend, dat professor Jan Tinbergen Pieter en mij bij een recent bezoek meedeelde, dat hij na lezing van "Het ideale eigenbelang" en onze beantwoording van zijn vragen achter de ideeën en de economische uitwerking van het Uno-Marshallplan stond. *Hans Wijnberg*¹

¹ econoom, managementfunctie ISW Opleidingen Leiden. Dit artikel stond in het "Blad voor wereldburgers" (Uitgave Stichting UNO-inkomen 1994 nr.1, red. Waalbandijk 8, 4064 CB Varik, tel. 03445-1945)

Het boek van Pieter Kooistra "Het ideale eigenbelang/Een UNO-Marshallplan voor alle mensen" werd gesubsidieerd door het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Stichting DOEN. Het is inmiddels in het Engels vertaald en een video-productie alsmede een film over de inhoud met interviews van belangrijke adherenten is in voorbereiding. Vanuit de Stichting Teilhard de Chardin zal medewerking worden verleend aan een vertaling in het Duits, Russisch en Arabisch. In het boek staat een lijst van ongeveer zeventig vooraanstaande personen, die de oproep van Pieter aan de Uno ondersteunen om te onderzoeken hoe de mogelijkheid van een extra-UNO-basisinkomen voor alle mensen gerealiseerd kan worden. Tot deze mensen behoren de filosofen Hans Achterhuis (prof. Universiteit Twente), Otto Duintjer (prof. UVA) en Hein Stufken (Culemborg, Izegem B.), de economen Tineke Bahlmann (prof. Erasmus Universiteit Rotterdam), Wim Couwenberg (idem), Annemieke Roobeek (prof. bedrijfskunde Nijenrode), Piet Terhal (Erasmus U.) en de hoogleraren internationaal recht Theo van Boven (Maastricht) en Paul de Waart (VU, A'dam).

HET WERKGELEGENHEIDSVRAAGSTUK IN HET VERLENGDE VAN DE VISIE VAN PIERRE TEILHARD DE CHARDIN - 1

Als we het in onze maatschappij over "werk" hebben, bedoelen we daarmee meestal betaald werk. In vele discussies wordt er min of meer vanuit gegaan, dat dit hetgene is, wat noodzakelijk is voor iedere volwassene in een gezonde samenleving. Immers, daaraan ontleent men zijn koopkracht, zijn gevoel voor eigenwaarde, zijn status en de ermee verbonden sociale contacten. Vanuit dat gezichtspunt wil de overheid graag de werkgelegenheid voor iedereen zo groot mogelijk maken en veronderstelt zij, dat de burger zich graag in de gelegenheid gesteld ziet werk te verrichten.

Uit het feit alleen al, dat in onze maatschappij 2,7 miljoen vrijwilligers zonder betaling "werk" verrichten met een geschatte economische waarde van 11,5 miljard gulden, blijkt, dat we niet moeten uitgaan van werk als zijnde "betaald werk". Ook bij het ontbreken

van betaald werk is de mens graag bezig, stelt hij zijn diensten en capaciteiten graag ter beschikking van anderen. (Teilhard zag de verveling als het grootste gevaar voor de mensheid!) Maar ook dit onbetaalde werk is moeilijk te vinden. Vaak komt dit doordat het "betaalde werk" niet onbetaald mag worden verricht uit het oogpunt van "concurrentievervalsing". Een gepensioneerd talenleraar met dertig jaar ervaring vertelde mij, dat hij alleen betaald les mocht geven aan een klas allochtonen nadat hij eerst een cursus van een jaar volgde. De overheid subsidieerde namelijk een cursus van de universiteit tot opleiding van leraren hiervoor en dus moesten er mensen worden opgeleid. Op het nieuws hoorde hij van lange wachtlijsten van allochtonen die Nederlands willen of moeten leren, omdat dit goed is voor hun integratie in onze samenleving. Er zou te weinig geld zijn om hieraan snel een einde te maken. Hij wilde zijn diensten gratis aanbieden. De starre regels verhinderden dat.

Ik zou dus het begrip "werk" niet beperkt willen zien tot "betaald werk" alleen, maar het willen uitbreiden met "onbetaald werk" in de zin van vrijwilligerswerk voor anderen. Sterker nog, ik zou het zelfs willen uitbreiden tot elk bezigzijn, dus ook het "onbetaalde werk" voor jezelf in de studie- of hobbysfeer. De meerwaarde, die een samenleving daardoor ten deel valt, is niet in geld uit te drukken, net zo min als de enorme behoefte aan vrije tijd, die er nu al voor deze studie- en hobbysfeer bestaat en die door het kweken van interesse via daarop gericht onderwijs nog kan worden vergroot.

Het scheppen van werkgelegenheid vat ik dus op als de drieëenheid van het scheppen van banen (betaald werk), van vrijwilligerswerk (onbetaald werk) en van zinvolle vrijetijdsbesteding. Elke discussie over het werkgelegenheids-vraagstuk zou deze drieëenheid centraal moeten stellen. Dat dit nog te weinig gebeurt, komt door het element van de "betaling". In vele discussies, gaat men er nog steeds vanuit, dat er alleen dan van "werk" kan worden gesproken, als daartegenover een betaling staat, die de mens in staat stelt in zijn behoeften te voorzien. Ik stel voor uit te gaan van "werk", waardoor de mens in staat gesteld wordt in zijn behoeften te voorzien.

Ieder van ons zou in staat gesteld moeten worden zijn eigen behoefte aan een combinatie van betaald, onbetaald en vrijetijdswerk te definiëren. Door de verregaande automatisering van de produktie zijn wij één van de (bevoorrechte) samenlevingen, die zijn burgers voor het eerst in de geschiedenis kunnen voorzien van de primaire levensbehoefte (voedsel, kleding, woning, veiligheid). De basisprijs hiervan zou de overheid iedereen zonder enige tegenprestatie maandelijks kunnen uitkeren. Onze andere behoeften zouden we gedifferentieerd naar aanleg en voorkeur zelf moeten kunnen bepalen.

Die mogelijkheid hebben we. Maar... hoe krijgen we een overzicht van de hoeveelheid werkgelegenheid, die ontstaat, wanneer ieder zijn specifieke behoefte aan de bovengenoemde combinatie van "werk" zal kunnen gaan verwezenlijken? Volgens mij ontstaat dat overzicht op natuurlijke wijze in een evolutionair proces (dus van binnenuit, zonder dwang). Wij scheppen er namelijk als democratische rechtsstaat zelf de voorwaarden voor. Dit proces vindt nu al plaats. Het is evenwel een proces, dat nog alle kenmerken draagt van een overgang. Dat wil zeggen: het bewustzijn van de waarde van betaald werk en de materiële behoeftebevrediging daardoor enerzijds, in relatie tot onbetaald of vrijetijdswerk en de geestelijke voldoening ervan anderzijds ontstaat langzaam maar zeker bij steeds grotere groepen van de samenleving.

De materiële welvaart, ontstaan door de verworvenheden van de techniek, bevrijdt ons via de automatisering ook voor een deel van de noodzaak tegen betaling te werken. Velen zullen inzien, dat zij met de materiële bezittingen die in onze maatschappij liggen opgehoopt, hun behoeften ruimschoots kunnen bevredigen. Er is van veel zaken eerder een teveel, dan een tekort. Men krijgt ook meer besef van wat er aan overbodigs wordt geproduceerd en de roep om een "economie van het genoeg" en voor "eigen behoefte" in plaats van een "economie van de groei" en "de export" wordt luider.

Vanuit het inzicht, dat "ons genoeg" of zelfs "ons teveel" (mede) de oorzaak is van het tekort elders op de wereld en het verstoorde evenwicht de bron kan vormen voor geweld, criminaliteit en oorlog, wordt de druk vanuit de eigen samenleving groter om een einde te

maken aan het "groeï- en concurrentiedenken" en ons te concentreren op het leefbaar maken van onze eigen omgeving. De afnemende behoefte aan betaald werk, maakt het werk goedkoper. De groeiende hoeveelheid vrije tijd maakt het aanbod van vrijwilligers groter, waardoor gemeenschapsdiensten (bijna) gratis kunnen worden aangeboden. Ik denk aan openbaar vervoer, toneelvoorstellingen, muziekuitvoeringen, bibliotheekvoorzieningen, musea en dergelijke. Daardoor zal van deze voorzieningen veel ruimer gebruik kunnen worden gemaakt. De vraag naar uitvoerend en beeldend kunstenaars, schrijvers en dichters neemt toe. Ook de vraag naar kennis. Men wil meer onderwijs en voorlichting. Overal ontstaan cursussen. Dat zien we nu al in bescheiden mate.

Is dit een utopie, een vrome wensdroom? Waarschijnlijk niet. Het lijkt een noodzaak, waarvan een steeds groter wordende groep mensen steeds meer overtuigd raakt.² Het voortbestaan van onze maatschappij hangt ervan af, in hoeverre deze mensen in staat zullen zijn hun overtuiging over te brengen, zodat de samenleving ermee verzadigd raakt en er een omslagpunt wordt bereikt, waarin het verlies van "betaald werk" niet langer als een bedreiging, maar als een nieuwe uitdaging wordt gezien. Een uitdaging om over de zaken na te denken, die de Westerse wereld weliswaar welvarend hebben gemaakt, maar haar nu dreigen uit te hollen: de dwang van het kapitaal, van de rente, van het geld, van de materie. De redding van de mensheid hangt er volgens Teilhard van af, of zij in staat zal blijken de geest uit de materie te bevrijden. Of zij ertoe zal komen genoeg aandacht en zorg aan de ander te besteden naast die aan het eigen ik. Teilhard was optimistisch over de mensheid. Of hetzelfde optimisme ook voor het kapitalistische westen kan gelden, is nog maar de vraag. Er zijn vele systemen in de loop van de geschiedenis ingestort. We waren zelf nog maar kort geleden getuige van de (door

² Zie in dit verband het boek van Willem Hoogendijk "Economie ondersteboven" (Uitgeverij: Jan van Arkel, Utrecht 1993, 198 blzz.) en het vervolg daarop "De grote ommekeer/ Over onze bevrijding uit de groeidwang...". Daarin wordt behandeld, wat de Stichting Nederland anders i.o. denkt, dat "groepen en organisaties specifiekere kunnen doen" en worden "alternatieven, d.w.z. leuke, praktische oplossingen uit de hele wereld" gegeven, naast "adressen van groepen, die al in onze richting actief zijn en verdere lectuur".

Teilhard voorziene³) ineenstorting van het marxistische Oostblok. Ook na het kapitalisme zal de mens(heid) tastend en zoekend zijn weg wel vervolgen.

Voorop in de filosofie van Teilhard de Chardin staat de inspanning van ieder individu zijn eigen persoon te ontwikkelen. Dit staat haaks op het individualisme, dat in onze maatschappij hoogtij viert. Het individu leeft voor zichzelf, de persoon leeft door de ander, dus vanuit de ik-gij-relatie (*Martin Buber*). Vanuit deze houding krijgt hij een heel andere kijk op bijvoorbeeld de economie. Deze is niet langer een middel om de ander te beconcurreren, maar om de schaarse goederen met de ander te delen. En de ander is tegenwoordig zijn medewereldburger door het wegvallen van de nationale grenzen als gevolg van de moderne communicatiemiddelen. Economische plannen op grond van theorieën, die alleen gebaseerd zijn op nationale of groepsbelangen zijn gedoemd te mislukken. Enige voorbeelden hiervan:

Pieter Winsemius pleit voor een verlenging van de arbeidstijd om de concurrentie met de lageloonlanden aan te kunnen. Rinnooy Kan (VNO) en prof. S. van Wijnbergen (UvA) zien de banenmachine in de VS als een voorbeeld voor ons, maar de armoede daar bij een groot deel van de bevolking zien zij over het hoofd⁴. Om onze concurrentiepositie te verbeteren wil men tot 1998 in Europa nog 120 staatsbedrijven privatiseren. Daardoor zullen naar verwachting 800.000 mensen werkloos worden, 23 % van het totale personeel. Toch zeggen Rinnooy Kan en Stekelenburg (FNV) vóór het scheppen van volledige werkgelegenheid te zijn. Zij bestrijden Van Dam (Vara) in zijn opvatting, dat een basisinkomen een oplossing kan zijn voor de werkloosheid en een dam kan opwerpen tegen de maatschappelijke verloedering, die in de VS zichtbaar is. Stekelenburg zegt letterlijk: "Het denken over een basisinkomen verlamt het

³ zie *GAMMA*, jrg. 01, nr.2 blz. 12-16

⁴ Godfried Engbersen e.a. schrijft in zijn boek "Cultures of Unemployment", dat de zegeningen van de Amerikaanse "jobmachine" schromelijk worden overschat. Het aantal "working poor" neemt gigantisch toe. Er zijn mensen met 3 of 4 baantjes, die niet boven de armoedegrens uit komen. De gemarginaliseerde of kansloze werklozen (vaak jongeren) hebben in de VS keiharde overlevingsstrategieën (criminaliteit) nodig, bij ons door het sociale vangnet niet.

denken over de creatie van goedkope banen", en hij wijst erop, dat het probleem van de werkloosheid zich bevindt aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Maar Karin Adelmund van dezelfde FNV (nu PvdA) zegt: "Als je de Sociale Nota 1994 doorspits kom je erachter, dat er 600.000 banen voor ongeschoolden zijn, maar daarop zitten voor driekwart thans geschoolden. Als je die kon laten doorgroeien naar boven, was er genoeg werk voor ongeschoolden." Maar helaas, er is als gevolg van de snelle technische veranderingen én de groeiende wereldconcurrentie (aldus de ILO=de Internationale Arbeidsorganisatie van de VN) een uitstoot van werk, de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) spreekt van een "jobless growth". Als er geen banen zijn, heeft het ook geen zin voor de overheid elk jaar 1½ miljard te stoppen in een JWG (Jeugdwerkgarantieplan). Het blijkt, dat dit slechts voor 2% effect sorteert.

Toen ik in *GAMMA 2* (blz.16) las van het verzoek aan de lezers hun licht te laten schijnen over het probleem van de werkloosheid, voelde ik me om diverse redenen aangesproken. Ik volg als vader van een door het arbeidsbureau voor onbemiddelbaar verklaarde zoon met een hogere opleiding de discussie over werkloosheid en basisinkomen met meer dan gemiddelde belangstelling. Zo stond er 15 juni in de NRC het artikeltje "53% Haagse werklozen heeft geen kans op een baan". Het gaat daarbij om een groep van "14.500 personen", van wie gezegd wordt, dat hun "productiviteit te laag is voor de eisen, die de markt stelt, of die door medische, psychische en/of sociale belemmeringen niet aan de slag kunnen". Let wel, het gaat hier alleen nog maar over Den Haag. En alleen nog maar over de "onbemiddelbaren". Rondom mij zie ik vele hooggeschoolden, die (Karin Adelmund heeft gelijk) ver onder hun niveau aan de slag gaan in deeltijdbanen of seizoenwerk. Een bericht, dat men in Den Bosch criminelen op het rechte pad wil brengen door hun een tweejarige intensieve begeleiding te geven met recht op een eigen woning en een baan, omdat hun misdadige activiteiten de maatschappij op nog hogere kosten te staan komen, valt in de groep van deze fatsoenlijk gebleven kanslozen op zijn zachtst gezegd niet goed.

Ik sta achter Van Dam en Willem Hoogendijk en de vele anderen, die zich bezighouden met de bestudering van de mogelijkheden tot invoering van een basisinkomen⁵. Ik zou dit echter geleidelijk willen invoeren, te beginnen bij degenen, die een jaar of langer werkloos zijn. Dit onder gelijktijdige afschaffing van verplichtingen als het opgeven van ontstaande neveninkomsten enz. Het sociale vangnet moet m.i. daarnaast blijven bestaan voor hen, die niet in staat zijn hun basisinkomen (bv. € 900,- per maand) voldoendeaan te vullen. Bovendien moet het mogelijk zijn voor ieder ander dan de bovengenoemde groep. om een basisinkomen aan te vragen. De groep van ongewild werklozen wordt daardoor aangevuld met hen, die een bewuste keuze gemaakt hebben voor de combinatie zoals hierboven geschetst van "betaald", "onbetaald" en "vrijtjidswerk". Daarnaast pleit ik voor een langzame overgang naar een belonings-systeem voor het verrichten van maatschappelijk diensten. Ook hier weer te beginnen bij hen met een basisinkomen. Deze beloning zou niet in geld, maar in tijd dienen te worden uitbetaald. Ontvangers van een basisinkomen zouden een electronisch apparaatje moeten ontvangen, waarin de uren, die zij aan dienstbetoon besteden (vrijwilligerswerk) ingetikt kunnen krijgen. Deze tijd zouden zij voor de tijd van anderen kunnen ruilen.

HET WERKGELEGENHEIDSVRAAGSTUK IN HET VERLENGDE VAN DE VISIE VAN PIERRE TEILHARD DE CHARDIN - 2

Er ligt een tijdbom onder onze mensheid. Een deel van de mensen heeft geen werk en dus tijd in overvloed, een ander deel werkt te lang en te gejaagd en heeft bijna nooit tijd om bij zichzelf stil te staan. Deze ongelijke verdeling van de tijd heeft verschillende gevolgen. In vele landen is dat armoede en hongersnood, waardoor ook vele ziekten de kop op steken. In ons rijke Westen kunnen de mensen, die een redelijk pensioen hebben, vele landen bezoeken, zichzelf ontplooiën in hobby's en cursussen, maar vele anderen moeten van de bijstand rondkomen en voor hen is dat niet weg-

⁵ Vereniging Vriendinnen en Vrienden van een basisinkomen, Herman Heijermansweg 20, 1077 WL Amsterdam, tel. 020-573 1803.

gelegd. Zij worden vaak op zichzelf teruggeworpen, met alle psychische stoornissen vandien. Stoornissen trouwens, die we ook aantreffen bij hen, die zich zelf nooit de tijd (kunnen of willen) gunnen. Zij rennen, want "tijd is geld", aderen staan stil, want mobiliteit kost geld.

De tijd wordt een bedreiging als we er geen goed gebruik van maken, zoals de atoomenergie een bedreiging vormt, als we ons haar niet voor vreedzame doeleinden ten nutte kunnen maken. Gelukkig groeit het bewustzijn van de gevaren van de atombom wereldwijd, maar de gevaren van de tijdbom worden nog steeds schromelijk onderschat. Volgens Teilhard zijn ze groter dan die van de atombom, omdat ze niet zo tot de verbeelding spreken. Het grootste gevaar, dat de mensheid bedreigt, noemt Teilhard dan ook "de verveling", "het met zijn tijd geen raad weten".

Teilhard ziet de louter materialistische gerichtheid als oorzaak van de verveling. Als de mens niet meer in staat is de geest aan de materie te onttrekken, vervalt hij in duffe starheid of in een toestand van geweld, waarbij hij alles kort en klein slaat. Volgt hij daarentegen de gang van de evolutie, dan poogt hij zich door geestkracht steeds meer bewust te worden van de ander en is niet verdeeldheid zijn doel maar eenheid met de ander in verscheidenheid. Alles wat verdeeldheid zaait, komt bij Teilhard te staan aan de zijde van de materie, alles wat naar eenheid toewerkt aan de zijde van de geest. Dwang, geweld, haat, en onrecht verdelen; vrijheid, zorg, aandacht en liefde, rechtvaardigheid, smeden aaneen.

We schiepen het geld in een ver verleden om een als langzamerhand oneerlijk ervaren ruilhandel rechtvaardiger te doen verlopen. Maar het geldsysteem heeft zijn langste tijd gehad, nu het zich tegen ons keert, omdat het ons verdeelt. Wie weinig tijd heeft, heeft vaak teveel geld, wie veel tijd heeft te weinig. En zowel het één als het ander leidt tot de hierboven geschetste ongewenste omstandigheden.

Het spreekt vanzelf, dat een dergelijke gedachte op het eerste gehoor lachwekkend zal worden gevonden. Men zal mij een luchtfiets noemen. Men moet evenwel bedenken, dat het hier slechts een

aanzet betreft voor een plan, dat generaties vergt om nader te worden uitgewerkt, alhoewel er bij wijze van spreken vandaag al mee kan worden gestart. Hoe?

Ik stel mij voor, dat iemand met een basisinkomen bijvoorbeeld geluidsbanden gaat inlezen voor een blindenbibliotheek. Hij toont zijn indentiteitsbewijs, waarop hij als trekker van een basisinkomen is aangemerkt. Hij leest 4 uur per week. Zowel in de elektronische gegevensverwerker van de bibliotheek als in zijn apparaatje worden deze vier uren ingetikt. Beide worden doorgeseind naar de centrale gegevensverwerker hiervan bij de overheid. Met zijn centraal geregistreerde en dus controleerbare saldo heeft deze vrijwilliger het recht gebruik te maken voor hetzelfde aantal uren van bijvoorbeeld openbaar vervoer, musea, bibliotheek, enz. enz. Deze instanties hoeven slechts het nummer van zijn elektronisch apparaatje op hun computer in te toetsen om zijn saldo van de centrale overheid door te krijgen en er een mindering op aan te brengen. Tijd wordt het nieuwe ruilmiddel in plaats van geld.

De voordelen van zo'n systeem springen in het oog. Ten eerste wordt vrijwilligerswerk op deze wijze beloond. Ten tweede zal men steeds meer tijd ter beschikking willen stellen voor diensten, zodat deze in geld uitgedrukt goedkoper worden. Ten derde zullen er meer banen vrijkomen, doordat mensen gekozen hebben voor een soberder leefstijl met basisinkomen. Ten vierde kan men criminelen ook via dit systeem van tijdsruil bewust maken van de consequenties van hun leefwijze. Het laatste gebeurt al in de gevallen waarin de rechter een straf bemeet in uren dienstverlening. Bij vervolmaking van het tijdruilsysteem (misschien vergt dat vijf generaties) moet het mogelijk zijn tenminste de tijd terug te betalen, die men slachtoffers heeft afgenomen (door moord, lichamenlijk letsel, materiële ongemakken enz.). Dit zal mijns inziens als een rechtvaardiger systeem worden ervaren dan het Eindhovense plan om criminelen (voordelig) op het rechte pad te brengen door hen als het ware te belonen met voor anderen schaarse goederen.

Het spreekt vanzelf, dat er vanuit vele disciplines op de haalbaarheid en de gefaseerdheid van invoering van dergelijke ingrijpende

maatregelen zal moeten worden gestudeerd. Ik hoop er in de volgende nummers van *GAMMA* wellicht naar aanleiding van reacties op dit stuk uitvoerig op terug te komen en verder te borduren. Interessant zijn in dit verband namelijk de kwesties van het eigendom en de afschrijving daarop en van grondstoffen en de vervanging daarvan, die een duidelijk tijdselement bevatten.

HET WERKGELEGENHEIDSVRAAGSTUK IN HET VERLENGDE VAN DE VISIE VAN PIERRE TEILHARD DE CHARDIN - 3

In de eerste aflevering van mijn artikel over werk heb ik duidelijk gepleit voor de gefaseerde invoering van een basisinkomen, d.w.z. voor een steeds grotere groep, te beginnen bij werklozen en verder op vrijwillige basis, en daarbij heb ik het bedrag van € 900,- per maand genoemd, waarbij extra-inkomsten in "tijd" zouden dienen te worden gehonoreerd.

Afwijking

In deze uitgangspunten wijk ik af van de diverse haalbaarheidsstudies en forumdiscussies over het basisinkomen tot dusver. Immers, deze gaan ervan uit, dat als het basisinkomen zou worden ingevoerd, dit een bedrag zou moeten zijn, dat iederéén ontvangt. Voor degenen, die al werk hebben, verandert er dan niets. Bij hen is het basisinkomen opgenomen in het loon. Alleen degenen, die geen persoonlijk inkomen ontvangen, zouden er iets van merken. Volgens de "Nieuwsbrief van de Vereniging Basisinkomen" nr. 9 van maart 1994, blz. 3⁶, gaat het hierbij om ongeveer 2 miljoen mensen, waarvan driekwart vrouwen. Bij een vollédig basisinkomen, dat wil zeggen, een inkomen van € 15.000,- per jaar, waarvan men enigszins redelijk kan bestaan, komt dit neer op 30 miljard Euro, ofwel 10% van het totaal besteedbare inkomen. Indien dit al betaalbaar is, politiek haalbaar is het momenteel zeker niet! Voorts is het de vraag, of een gedeéltelijk basisinkomen van tussen de € 7000, en 10.000,- per jaar - wat onder andere als alternatief wordt voorgesteld - in

⁶ Een uitgave van "Vereniging Basisinkomen", Herman Heijermansweg 20, 1077 WL Amsterdam, tel. 020-57 31 803. Het blad wordt gedrukt bij de Voedingsbond FNV te Utrecht

staat is om mensen uit de zgn. armoedeval (van eenmaal in de bijstand, altijd in de bijstand) te halen.

Structurele werkloosheid

Ondanks het feit, dat er een opleving in de economie in ons land valt waar te nemen en dit gepaard gaat met een daling van het werkloosheidscijfer, is welhaast iedereen ervan overtuigd, dat er niet alleen nationaal, maar mondiaal sprake is van structurele werkloosheid. Dit is een probleem, dat om een oplossing vraagt, niet omdat werk per se betaald werk behoort te zijn en alle vormen van ander bezigzijn minder waardevol zou maken, maar omdat werkloosheid gepaard gaat met armoede, slechtere ontplooiingskansen voor het individu, verveling en criminaliteit. Het is dus een maatschappelijk probleem van mondiale draagwijdte.

Zo'n probleem vraagt om een opnieuw doordénken van de relatie van ons land ten opzichte van minder welvarende landen enerzijds, van de relatie van werkhebbers ten opzichte van werkzoekenden anderzijds, van solidariteit met betrekking tot onze doelstellingen. Dat ik bij mijn denken over deze problematiek Teilhard de Chardin als uitgangspunt neem, komt omdat hij een duidelijke lijn in de evolutie van alle leven ziet, die op alle niveaus via uiteenwaaiering door druk van buitenaf naar samenbundeling verloopt. Dat laatste gebeurt dan altijd na het bereiken van een bewustzijnsomslag.

Bewustzijnsomslag

Gelukkig valt er in onze maatschappij waar te nemen hoe een steeds grotere groep mensen tot het inzicht komt, dat "ons genoeg" of zelfs "ons teveel" (mede) de oorzaak is van het tekort elders op de wereld, en wordt de druk vanuit de eigen samenleving groter om een einde te maken aan het "groeien en concurrentiedenken" en ons te concentreren op het leefbaar maken van onze eigen omgeving. Dit inzicht is niet zomaar ontstaan. Ook dit ontstaat door druk, druk van alles wat er van buiten op ons netvlies komt. De TV-beelden van oorlogsgebieden en hongersnoden, maar ook de berichten over massaoantslagen door toenemende automatisering of overplaatsing van arbeid naar lageloonlanden, de kranteverslagen over drugsverslaafden en criminaliteit zetten ons aan het denken over de samenhang

tussen materiële welvaart en geestelijk welzijn. Steeds meer beseffen we, dat het economisch denken ons weliswaar materieel welvarend heeft gemaakt, maar dat de prijs ervoor langzamerhand te hoog wordt, omdat de welvaart zich tegen de mens begint te keren.

Het oorlogsdenken op ander niveau

Toen de wetenschap en de techniek zich zover hadden ontwikkeld, dat zij in gezamenlijke inspanning in staat waren een atoom- en waterstofbom te produceren, raakte de wereld hierdoor na de beelden van Hiroshima en Nagasaki van de waanzin van oorlogvoering tussen landen overtuigd. Er ontstaat onder de druk van meningen toenadering tussen landen, een statenbond die de naties verenigen wil. De afschuw over incidentele uitbarstingen van geweld tussen landen is algemeen en vredesbewegingen voeren hun kruistochten uit over de aarde. Maar het zwaartepunt van de oorlog lijkt zich langzamerhand steeds duidelijker te verplaatsen naar een ander niveau. Productie, dat eens het middel was om de mens in onze maatschappij op een hoger welvaartspeil te brengen, is doel op zich geworden. De mens wordt zelfs ondergeschikt gemaakt aan dit doel. De productie wordt zo versneld, de efficiëntie zó opgevoerd, dat de mens voor dit proces te traag of te duur wordt. Er moeten ontslagen vallen om de productie goedkoop en concurrerend te houden. Kon men het aantal op deze wijze van een zinvolle taak beroofde mensen tot dusver met een redelijke uitkering schadeloos stellen, het steeds groeiende leger van schijnbaar 'nuttelozen' maakt het systeem onbetaalbaar en dwingt tot snelle herziening voordat de bom van groeiende onvrede, die zich nu nog in randverschijnselen als drugsverslaving en criminaliteit en verving uit, echt losbarst. In Rusland met zijn maffia is het al bijna oorlog.

Complexiteit en tijd

We maken deel uit van een maatschappij en een wereld, die zo complex geworden is, dat ieder persoonlijk slechts een heel klein onderdeelje ervan kan overzien. Als gevolg daarvan is er ook een specialisatie in de werksfeer opgetreden. De mens is daardoor als het ware teruggebracht, gereduceerd tot een klein deeltje van de vele mogelijkheden, die er in hem schuilen. Er zijn maar weinig beroepen, waar iemand volledig tot zijn recht komt. Mede daardoor ont-

staat er bij vele mensen een gevoel iets te missen, een vorm van onbehagen, die hen doet verlangen naar wat meer tijd voor zichzelf. "Tijd" zal steeds meer prioriteit krijgen boven geld, als men zich ervan bewust wordt, wat de oorzaken zijn van het gevoelde gemis, de innerlijke onvrede, die men nu nog zo vaak probeert te verdrijven met materieel gemak, vertier, verdoving en dergelijke. Het wordt in de toekomst voor onze maatschappij steeds belangrijker de mens zijn eigen mogelijkheden te laten ontdekken, nu hij als gevolg van een uit de hand gelopen produktiedenken straks met zijn "tijd geen raad weet" en als werkloze is aangewezen op een bijstandsuitkering.

Basisinkomen plus tijd

De voorstellen van het zogenaamde "Paarse kabinet" om de duur van de studie aan hogescholen en universiteiten voor althans een groot aantal richtingen terug te brengen van vier jaar naar drie passen geheel in het bovengeschetste achterhaalde produktie- en specialisatiedenken, dat tegen de mens gericht is. Immers, het moet efficiënter, goedkoper, sneller. Dat daardoor ongeveer 100.000 jonge mensen één jaar eerder op de overspannen arbeidsmarkt komen waar een gereede kans op werkloosheid hun wacht, dat zij bovendien geen tijd meer krijgen om buiten hun eigen vak om van andere zaken kennis te nemen (een klacht, die al gold voor de vierjarige opleiding) staat haaks op ons zoeken naar een oplossing voor het werkloosheids- en vrijetijdsprobleem. Ik zou daarentegen hebben gepleit voor verlenging van de studieduur om iedereen de gelegenheid te geven buiten zijn vak om allerlei bijvakken te volgen, waardoor hij later op vele terreinen in de maatschappij inzetbaar is. De druk op de arbeidsmarkt wordt daardoor natuurlijk minder groot. Om dit betaalbaar te houden zou ik de huidige studiefinanciering willen vervangen door een basisinkomen⁷. De student zou immers door verruiming van de studietijd nu wel de mogelijkheid hebben middels bijbaantjes zonder gevaar voor zijn of haar studie zelf een aanvullend inkomen te verwerven en niet langer afhankelijk zijn van ouders of een hoge leenschuld opbouwen. Bovendien zou ik als

⁷ Op het onderwerp "tijd-basisinkomen" voor studenten hoop ik in een volgend artikel terug te komen als ik de tweede en volgende fasen van invoering van het door mij voorgestane systeem bespreek.

overheid de studenten vanaf het eerste jaar van hun studie voor vrijwilligerswerk een vergoeding in "tijd" op hun elektronische "timeloder" geven, waarmee zij voor diensten in de overheids- of semi-overheidssector later kunnen betalen volgens het in *GAMMA* 1/4 beschreven tijdruilsysteem.

De praktijk van de betaling met "tijd"

Via postbus 51 roept de overheid alle instanties die vrijwilligers in dienst hebben op zich te melden bij de arbeidsbureaus. Deze zullen zich decentraal met de organisatie en registratie van de vrijwilligers en houders van een tijd-basis-pas belasten. Via deze arbeidsbureaus ontvangen de voornoemde instanties daarop een handleiding, waarin staat hoe de elektronische tijdverwerking via een centrale tijdregistratie plaatsvindt. Instanties, die van de overheid vergunning krijgen met dit systeem te werken, zijn daarmee bevoegd om voor omschreven taken een omschreven hoeveelheid tijd uit te betalen aan houders van een pas, welke recht geeft op een basisinkomen. Deze pas wordt via de gemeente aan werklozen verstrekt, die één jaar of langer werkloos zijn. Met de door vrijwilligerswerk verdiende "tijd" kunnen zij betalen voor openbare en van overheidswege gesubsidieerde diensten zoals bibliotheken, openbaar vervoer, gezondheidszorg, cursussen, tegemoetkoming in de huurkosten, tentoonstellingen, musea, theatervoorstellingen en dergelijke. Een en ander volgens een bij die diensten aanwezig omrekeningsysteem. Omdat schrijver dezes natuurlijk net zoals iedereen een beperkt inzicht heeft in onze complexe maatschappij moet deze beschrijving van de praktijk als een aanzetje worden gezien, en niet meer dan een allereerste begin om te komen tot een gedetailleerde uitwerking van de mogelijkheden en de consequenties.

Mogelijkheden en consequenties

Zoals ik in mijn eerste artikel al aangaf, is een eerste voordeel van het tijd-ruilsysteem, dat het thans door vrijwilligers verrichte werk ook beloond wordt. Hierdoor zou het aanbod van vrijwilligers voor het werk, bijvoorbeeld in de ouderenzorg, kinderopvang, schoolbegeleiding, jeugd- en clubhuiswerk, toezicht, lessen aan buitenlanders, enz. kunnen toenemen. Misschien is het zelfs zo, dat mensen, die in een volledige baan in dit werk overbelast en overspannen

raakten, nu weer een mogelijkheid zien met een basisinkomen enige uren in te springen. Het spreekt vanzelf, dat ik bij al deze taken niet aan onbevoegden voor dit werk denk. Ik stel mij voor, dat er voor deze mensen door ter zake kundigen – en dat kan ook in de vrijwilligerssfeer gebeuren – cursussen en praktijkbegeleiding worden gegeven.

Een tweede voordeel is, dat de betaling van diensten onafhankelijk gemaakt wordt van diploma's of capaciteiten, maar in eenzelfde tijdseenheid plaatsvindt. Waarom zou mijn tijd immers meer waard zijn dan de jouwe? Het gaat niet om een materiële waarde, het gaat om groeiende bereidheid tot dienstbaarheid aan de ander, waarbij ik mijn eigen mogelijkheden een kans kan en mag geven zich te ontplooien. Ombuiging van een materialistische mentaliteit!

Een derde voordeel zou kunnen zijn, dat cursussen, bibliotheken en andere nutsinstellingen meer bezocht worden, meer personeel (vrijwilligers?) willen aantrekken. Naast kennisvergroting en geleidelijke ontwikkeling bij steeds grotere groepen voor de smaak van culturele uitingen, ontstaat dus verruiming van de arbeidsmarkt.

Het grote circuit

Bij eventuele invoering van het tijd-basisinkomen ontstaan er twee circuits. Aanvankelijk is het eerste daarvan het grootste circuit omdat het proces daardoor landelijk vanuit de overheid in werking wordt gesteld. De overheid bespaart in eerste instantie 300 miljoen op de bijstandsuitkering, waarvoor het tijd-basisinkomen in de plaats komt. (Het basisinkomen is in mijn plan namelijk ongeveer € 300,- lager dan de bijstandsuitkering voor alleenstaanden. Voor het gemak ben ik bij deze berekening uitgegaan van één miljoen uitkeringsgerechtigden. Het gaat hier om lijnen in de gedachten, niet om concrete uitwerkingen!). Met deze verlaging in de uitkering laat de overheid prikkels tot werk uitgaan, in dit geval tot maatschappelijke betrokkenheid en dienstbaarheid. Zij doet dat mede vanuit haar sociale bewogenheid in het besef, dat vooral vele jongeren door werkloosheid hun gevoel voor eigenwaarde dreigen te verliezen en vaak ook in een isolement raken.

Het grote circuit bekostigt met o.a. deze 300 miljoen extra-subsidies aan instanties tot nut van het algemeen, zoals kruisverenigingen, openbaar vervoer, bibliotheken, musea, kunstenaarsverenigingen en theatergezelschappen, koren, muziekscholen en andere onderwijsinstellingen. Deze instellingen krijgen het recht en de plicht "tijd" als betaling aan te nemen in ruil voor hun diensten aan houders van een tijd-basisinkomenspas met een batig saldo.

Het batig-saldo op de "time-loader" (de tijdlader) verwerft men door zijn diensten aan door de overheid erkende instellingen, die zich inzetten voor het eigen nationale welzijn of voor landen in Derde en Tweede Wereld. We denken hierbij niet alleen aan verenigingen als de Landelijke Vereniging voor Wereldwinkels, Gered Gereedschap, Mensen in Nood, Rode Kruis, Zonnebloem, Pax Christi, IKV en andere vredesbewegingen, maar ook aan studentenverenigingen, jeugdbewegingen als Scouting Nederland, vrouwenorganisaties enz. enz. Zij allen kunnen zich tot de arbeidsbureaus wenden als zij werk hebben en dit dan in "tijd" betalen.

Het kleine circuit

Naast het door de overheid in gang gezette grote circuit ontstaat het kleine circuit tussen houders van een "time-loader" met een batig saldo zelf. Iedere mens heeft wel bepaalde capaciteiten, waarmee hij een ander van dienst kan zijn. Je schildert het huis voor iemand, onderhoudt de tuin, metselt een muurtje, doet de boodschappen, leest voor, geeft bijles, installeert een elektrisch apparaat, repareert een leiding, brengt iemand een bos wortelen uit je volkstuin enz. enz. Je vraagt van de ander daarvoor een kleine vergoeding in tijd. Deze gaat van zijn "time-loader" over op de jouwe.

Wat de een niet kan, kan de ander. En wie helemaal niets denkt te kunnen, krijgt van het arbeidsbureau de opdracht en de "tijd" op zijn "time-loader" om bij de geregistreerde houders van een basispas te gaan kijken wat die allemaal voor elkaar boksen. Het verslag hiervan maakt hij – eventueel na bijscholing door een andere vrijwilliger voor "tijd" – in een krantje, dat iedere week op het arbeidsbureau anderen informeert over de vele mogelijkheden. Zo leert men elkaar en zich zelf steeds beter kennen, waarderen en vinden in een

relatief klein circuit. Men raakt erdoor uit zijn isolement. Dit is een voordeel, dat met geen enkele maat – niet in geld en niet in tijd – te meten valt.

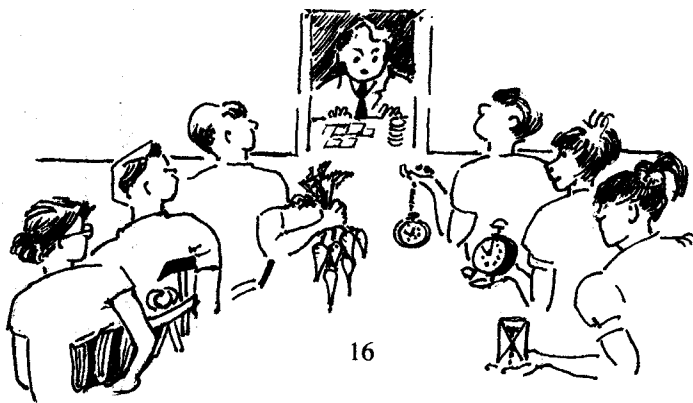
De gefaseerdheid van invoering

Voorstanders van een basisinkomen willen dit, zoals ik hierboven al vermeldde, in één keer zien ingevoerd voor de gehele bevolking. Dit maakt hun plan voor de politiek, die het moet uitvoeren, onrealistisch en daarom onaanvaardbaar. Ik zou het ook voor de gehele bevolking ingevoerd willen zien, maar op evolutionaire wijze, d.w.z. niet vanbovenaf, maar vanbinnenuit door rijping, door bewustwording van de waarde van de vrije tijd voor de mens als middel om zichzelf te worden, zichzelf te ontplooien. Ik schat dat daar minstens vijf generaties voor nodig zijn. De combinatie van basisinkomen plus "tijd"ruil moet bewijzen een aantrekkelijk alternatief te zijn voor een relatief hoog inkomen met weinig vrije tijd. Het nieuwe systeem moet enige tijd een voorbeeldfunctie kunnen vervullen, voordat de voordelen bij steeds meer mensen als ideaaltoestand via het netvlies tot het bewustzijn zijn doorgedrongen. Onderwijs en opvoeding spelen daarbij uiteraard een stimulerende rol, maar moeten zich ook eerst daarvan bewust worden. Ook dat vergt minstens een generatie of twee.

De vrije tijd

Onze tijd biedt een overvloed aan mogelijkheden om de vrije tijd zinvol te besteden. We hoeven daarbij de techniek niet als een bedreiging te zien. Ze kan een prachtig hulpmiddel zijn, mits we haar niet tegen onszelf gebruiken. Doordat zij een grote rol heeft gespeeld in de versnelling van de produktie werd en wordt ze door velen wél als bedreiging ervaren. Immers, de groei van de produktie bracht met zich mee, dat steeds op nieuwe modellen en produkten moest worden overgeschakeld om haar rendabel te houden. Er ontstond een groeidwang, een spiraal, die ons dreigt te wurgen met de tentakels van zijn vele onnodige goederen. Door een relatief gering basisinkomen en veel vrije tijd zullen we meer aandacht hebben voor onze spullen, ze beter onderhouden, niet snel vervangen of weggooien, maar eerder repareren. De zin voor recycling zal onder de druk van een langzaam omgebogen mentaliteit ook

producenten van onnodige goederen noodzaken naar zinnellere bezigheden om te zien. Dit bedoelde ik toen ik het had over een evolutie vanbinnenuit. Ze komt ten goede aan het milieu, omdat ze ook grondstoffenbesparend is. Ze komt ook ten goede aan arme landen, omdat we steeds minder de noodzaak gaan inzien van concurrentie, die immers altijd betekent, dat een ander het loodje legt.⁸

⁸ Daarop hoop ik in de volgende aflevering van GAMMA terug te komen. Ik zal dan ook reageren op de reacties, die binnenkwamen naar aanleiding van mijn eerste artikel, dat in verkorte vorm werd overgenomen door ZOZ, het tijdschrift van Omslag, Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling, Postbus 163, 5270 AD Michielsgestel. *Wim Drell*

HET WERKGELEGENHEIDSVRAAGSTUK IN HET VERLENGDE VAN DE VISIE VAN PIFERRE TEILHARD DE CHARDIN - 4

De overheid schept tijd: 1e fase

In twee vorige artikelen heb ik uiteengezet, dat ik er een voorstander van ben, dat de overheid een basisloon instelt van € 900,- voor hen die langer dan één jaar werkloos zijn. Deze zouden boven op dit loon overal in overheidsbedrijven of bij door de overheid gesubsidieerde instellingen en bedrijven tijdseenheden (TE) kunnen verdienen door arbeid of dienstverlening naar eigen behoefte. De overheid garandeert dat men met deze tijd allerlei diensten kan kopen en betalen, die zij aanbiedt of subsidieert.

Als voorbeeld gaf ik, dat iemand 4 uur (4TE) per week bij een blindenbibliotheek boeken op band inleest, daarvoor 4 uur (4TE) per week bijgeboekt krijgt op zijn elektronische tijdlader, hetgeen ook centraal wordt geregistreerd. Met deze 4TE kan hij bijvoorbeeld bij de NS 4 uur reizen. Aan het loket wordt deze 4TE middels een code van zijn tijdsaldo afgeboekt. Ik heb dit een voorbeeld uit het 'grote circuit' genoemd, omdat dit het traject is, waarin tijd dáár wordt verdiend en wordt uitgegeven, waar zij ook wordt gegenereerd, namelijk binnen de overheidsinvloed. We zouden de invoering van deze beperkte vorm van basisloon in combinatie met tijdschepping (BCT) de 'eerste fase' van de tijdschepping door de overheid kunnen noemen.

De 2de fase van de tijdschepping

Een tweede fase in het scheppen van tijd is ingrijpender. Ik zou ervoor willen pleiten, dat het aan banken wordt toegestaan voortaan in plaats van rente op particuliere spaartegoeden tot 250.000,- 'tijd' uit te keren. Stel, dat iemand € 42.000,- een jaar lang op een renterekening tegen 5% heeft uitstaan, dan zou hij normaal aan het eind van het lopende jaar hiervoor € 2.100,- rente ontvangen. In mijn plan krijgt hij in plaats van dit geldbedrag 70 uur (70 TE) op zijn elektronische tijdlader geboekt. (De tijdkoers is in dit voorbeeld 30).

Hierdoor wordt het geld voor de banken zó goedkoop, dat zij dit tegen een 5% lagere rente dan tot dusverre gebruikelijk was ter beschikking kunnen stellen van a) de overheid, b) investeerders en jonge ondernemers en c) hypotheeknemers. Dit komt ten goede aan de werkgelegenheid in de produktie en in de bouw, maakt het wonen goedkoper.

Tegelijkertijd neemt de overheid een maatregel, waarbij de besteding van de gegeneerde tijd wordt mogelijk gemaakt. Als iemand voor de auto kiest in plaats van voor het openbaar vervoer, doet hij dat gewoonlijk omdat hij hiermee 'tijd wint'. Een rit van Alkmaar naar Utrecht duurt met de trein heen en terug per dag al gauw een uur langer dan met de auto. Het lijkt alleszins rechtvaardig nu 'vlotte doorstroming op snelwegen' een schaars goed aan het worden is de autobezitter dit uur gewonnen. tijd van zijn tijdtegoed te laten afboeken. Immers, wij willen het onnodig gebruik van de auto(wegen) terugdringen. Met deze maatregel maken we het openbaar vervoer weer een stukje aantrekkelijker, al zullen er nog andere maatregelen nodig zijn.

Hoe een en ander praktisch te realiseren is, moet natuurlijk nog uitgebreid worden bestudeerd. Men zou kunnen denken aan registratie van de kilometerstand op de wegenbelastingkaart en de bepaling, dat voor elke 200 gereden kilometers 1 TE wordt berekend. Eenvoudiger lijkt het te zijn, wanneer men een elektronische pas invoert, waarmee elke aankoop van benzine moet worden betaald en waarop bij elke 20 liter benzine één TE extra wordt afgeboekt naast de prijs. Hiermee is het rekeningrijden, dat volgens minister Jorritsma van Verkeer en Waterstaat niet eerder (en dan nog moeilijk) kan worden ingevoerd dan na de eeuwwisseling een feit. Bovendien vereist dit geen uitgebreide elektronische controle op tolwegen, maar wordt het hele autorijden ten gunste van het milieu duurder en niet alleen ter ontlasting van knelpunten in spitsuren.⁹

⁹ Via de elektronische autokaart kunnen trouwens ook medische gegevens met code opvraagbaar worden gemaakt, zodat sneller speciale hulp kan worden geboden. Een voordeel extra.

Enkele vragen:

* Wat doet iemand met 70 TE, als hij geen auto heeft? Zo iemand kan gratis 70 uur met de trein reizen of met dit bedrag betalen aan gesubsidieerde instellingen zoals theater, muziekkuitvoeringen, bibliotheken, scholen, cursussen, hulpverlenende instanties enz.

* Wat doet iemand met 70 TE, die meer dan $70 \times 200 = 14.000$ kilometer per jaar in zijn auto aflegt? Deze kan 'tijd' bijkopen tegen € 30,- per uur. De overheid verkoopt deze tijd bijvoorbeeld via de banken.

* Wat doet iemand, die geen rentedragende rekeningen heeft, maar wél 14.000 km per jaar auto rijdt? Als hij meer dan een jaar werkloos is en BTC ontvangt, kan hij 70 TE bijverdienen zoals in 'fase 1' is geschetst. Als hij een normaal inkomen heeft, zal hij deze tijd bij de bank moeten kopen voor $70 \times € 30,- = € 2.100,-$. Het bijkopen van tijd verbindt de normale economie met het los daarvan werkende 'tijdsircuit'. We moeten dit zien als een navelstreng bij de geboorte. Hoe volwassener de tijdseconomie wordt, hoe minder zij de navelstreng nodig heeft. Deze zal letterlijk mettertijd verschrompelen.

* Wat voor gevolgen heeft deze tijdschepping voor a) de overheid, b) de industrie, c) de particulier, d) ouderen met AOW, e) mensen in de bijstand, f) studenten, g) grote beleggers?

Ad a): Omdat het lenen van geld goedkoper wordt, zal dit te merken zijn in het terugdringen van het overheidstekort, waardoor bezuinigingen in de zorgsector van lieverlee minder worden. Dit ten voordele van de zwakkeren in de samenleving. De overheid zal geen toezicht meer hoeven houden op het niet-opgeven van spaarrente aan de belastingdienst. De gedeerde inkomsten komen via de gekochte TE voor autogebruik terug. Door het invoeren van TE scheidt de overheid mogelijkheden met 'tijd' te betalen voor subsidies, die anders zonder enige tegenprestatie werden verleend. Het milieu krijgt extra-aandacht door het terugdringen van het autoverkeer. Het terugdringen van files op de autowegen vermindert de schade voor bedrijven als gevolg van tijdverlies, hetgeen de produktiekosten

verlaagt en de concurrentiepositie verhoogt. Grotere afzet betekent ook meer belastinginkomsten voor de staat.

Ad b): Doordat de industrie tegen lagere kosten kan lenen kan zij innoverende investeringen doen. Bij het invoeren van bijvoorbeeld de ecotax-plus¹⁰, die grondstoffen en energie extra belast en arbeid ontlast, wordt hierdoor omschakeling op andere productieprocessen of produkten beter mogelijk. Verdere voordelen zijn al onder a) genoemd.

Ad c): Particulieren zullen de tot dusver geldende 'rente op rente' moeten gaan missen. Dit is ongetwijfeld een offer, maar men brengt het voor een leefbaarder samenleving graag op. In een land, waar omgerekend 11,7 miljard Euro gratis door vrijwilligers per jaar wordt gewerkt, mag men aannemen, dat dit niet als een doorslaggevend bezwaar tegen de invoering van TE voor rente zal worden gezien. Temeer niet, daar consumptieve credieten goedkoper kunnen worden alsmede hypotheke. Bovendien blijkt uit het bovenstaande, dat (zeker in combinatie met ecotax-plus) de werkgelegenheid kan toenemen.

Ad d): Mensen in de bijstand moeten de kans krijgen over te stappen op het BTC-systeem, maar het sociale vangnet mag in geen geval worden verkleind voor hen die dit echt nodig hebben.

Ad e): Studenten kunnen goedkoper dan thans lenen. Zij zouden in een volgende fase tot de groep BTC'ers kunnen toetreden en zó de kans moeten krijgen langer dan 4 jaar te studeren, hetgeen de arbeidsmarkt ontlast.

Ad f): Grote beleggers vallen vooralsnog buiten dit systeem.

¹⁰ Ik verwijs hiervoor naar de plannen van Aktie Strohalm, Oude Gracht 42, 3511 AR Utrecht, tel. 030-314 314